

Даследавалі ў 1959 Л.Д.Побаль, у 1976 П.А.Рапапорт, у 1987–88 С.В.Тарасаў, у 1996 М.В.Клімаў, у 2005 А.А.Салаўёў, у 2000, 2009 Дз.У.Дук.

Пл. Крыўцовага пасада (разам з Востравам і Слабадой) у 16 ст. каля 22 га, Экіманскага – каля 7 га. На тэр. Крыўцовага пасада ў 17 ст. сялілася гандл.-рамеснае насельніцтва. Вядомы вуліцы Чортава (Крыўцоў), Прабойная (Слабада), Праезжая (Востраў). Крыўцоў пасада фарміраваўся на працягу 2-й пал. 15–17 ст. У 1552 буйнейшымі тэрытарыяльнымі адзінкамі на левабярэжжы р. Зах. Дзвіна з’яўляліся «пасады» Востраўскі, Слабадскі і Крыўцоў. Сумарная колькасць іх двароў складала 284 (103 двары на Слабадскім пасадзе, 30 – на Крыўцовым, 151 – на Востраўскім). Слабая заселенасць Крыўцовага пасада ў сяр. 16 ст. сведчыць пра адсутнасць разгалінаванай інфраструктуры. Людзі сяліліся на беразе Зах. Дзвіны, на ўзвышшы надпоймавай тэрасы. Насельніцтва Слабадскога пасада паводле рэвізіі 1552 складала 103 мешчаніны. Культ. пласт цягнецца ўздоўж р. Зах. Дзвіна паласой шыр. каля 150 м, магутнасцю 0,5–1,5 м. Слабада і Востраў у 17–18 ст. з’яўляліся часткамі Крыўцовага пасада. На Востраве ў 11–16 ст. існаваў манастыр Іаана Прадцечы, які апошні раз упамінаецца ў рэвізіі 1618. У 17 ст. на Крыўцовым пасадзе вылучаліся Востраў, Кабак, Старая і Новая Слабоды. Найб. ранняя па храналогіі група артэфактаў выяўлена ў 2009 у Старой Слабадзе на правым беразе р. Бельчыца. Знойдзены венца ляпнога, загладжанага на ганчарным крузе гаршка, якое датуецца 10 – пач. 11 ст., чорная шкляная пацерка з 14-граннымі зрэзанымі вугламі 10–11 ст. Гэта сведчыць пра магчымасць засялення Старой Слабады ў 10 ст. Кераміка 11–13 ст. прадстаўлена пераважна выразнымі S-падобнымі па профілі венцамі гаршкоў. Кераміка 14–15 ст. нешматлікая, сярод керамікі 16–18 ст. вылучаюцца фр-ты місак, венцы гаршкоў. На тэр. Крыўцовага пасада па-за межамі Старой Слабады знойдзена кераміка, тыповая для 16–18 ст., у тл. кафля. Старая Слабада размешчана пры ўпадзенні р. Бельчыца ў Зах. Дзвіну, праз яе праходзіў шлях на Мінск і Кіеў. Каля яе ў 12 ст. быў засн. Бельчыцкі Барысаглебскі манастыр. Пэўная аўтаномія дадзенай тэр. засведчана ў рэвізіі 1552, якая вызначае пасяленне ўжо як полацкі пасада. У 17–18 ст. тапонімы «Старая Слабада» і «Новая Слабада» азначаюць толькі тэрытарыяльную часткі Крыўцовага пасада.

У 16–18 ст. Экіманскі пасада з’яўляўся юрыдыкай Полацкага езуіцкага калегіума. На пасадзе вядомы вуліцы Баярская, Віленская, Езеньская, а таксама мясцовасць Баяршчына з вул. Вялікая. Экіманскі пасада меў уласны рынак. З 18 ст. вядомы як цэнтр ганчарнай вытворчасці. Даследаваны ў 2009. Культ. пласт 0,3–1,5 м, утварыўся ў 2-й пал. 15–19 ст. Артэфактаў, ранейшых за 15 ст., не

ПОЛАЦКІЯ ЗАДЗВІНСКІЯ ПАСАДЫ, археалагічныя помнікі ў г. Полацк, на левым беразе р. Зах. Дзвіна. У 1552 згадваюцца Слабадскі, Востраўскі, Крыўцоў і Экіманскі пасады. У 1632–33 Слабадскі і Востраўскі пасады ўвайшлі ў склад Крыўцовага. Тэр. Старой Слабады (правы бераг пры вусці р. Бельчыца) і Вострава (у рукаве р. Зах. Дзвіна) заселены з к. 10–11 ст. Крыўцоў і Экіманскі пасады заселены на мяжы 15–16 ст.

выяўлена, за выключэннем крыжа-энкаліёна 12 ст., знойдзенага Н.С.Баравік на агародзе побач з б. Георгіеўскай царквой. Назва «Экімань» паходзіць ад назвы храма Іаакіма і Ганны (1552). У рэвізіі 1552 Экімань згадваецца як пасяленне з развітай тапаграфічнай структурай. На тэр. пасада было 269 двароў. Экімань з'яўлялася другім па значнасці пасяленнем у тапаграфічнай структуры горада, саступаючы толькі *Полацкаму Вялікаму пасад*у (769 двароў). Пасад быў заселены залежнымі ад баяр і духавенства людзьмі. Многія жыхары Экіманскага і Крыўцовага пасадаў займаліся агародніцтвам. Згодна з данымі пісьмовых крыніц 17–18 ст. на тэр. Экіманскага пасада размяшчаліся касцёл і царква. У 2000 і 2009 выяўлены падмуркі і цвінтар царквы. Падмуркі складаліся з цэглы на вапнавай рошчыне, памеры цагліны набліжаны да памеру плінфы (31×15×4,5 см). Падмуркі і цвінтар належалі драўлянай уніяцкай царкве св. Мікалая, якая была разбурана ў сяр. 19 ст. Час яе будаўніцтва застаецца нявысветленым. Царква св. Георгія, згаданая ў пісьмовых крыніцах сяр. 17 ст., перабудаваная ў 1736 у касцёл, а ў 1863 у праслаўную царкву, праіснавала да 1944.

Літ.: Дук Дз.У. Полацк XVI–XVIII стагоддзяў: нарысы тапаграфіі, гісторыі матэрыяльнай культуры і арганізацыі жыццёвай прасторы насельніцтва беларускага горада. Наваполацк, 2007. Дз.У.Дук.

Электронный архив библиотеки МГУ имени А.А. Кулешова